

Vida Šifrer, Gimnazija Šentvid

PREDSODKI KOT VZROK VOJN IN SPOPADOV

MEDPREDMETNO POVEZOVANJE ZGODOVINE IN PSIHOLOGIJE

UVOD

V šolskem letu 2010/11 smo na šoli v okviru projekta Posodobitev kurikularnega procesa na osnovni šoli in gimnaziji, ki poteka v okviru Zavoda RS za šolstvo, izvedli več sodobnih didaktičnih pristopov pri pouku. Izmed vseh novosti je bilo meni najboljše medpredmetno povezovanje. Bolj kot sodelovanje z učitelji me je pritegnila možnost povezovanja in interpretacije učnih ciljev in vsebin, ki se povezujejo, vplivajo na dogodke in oblikujejo način življenja v določenem obdobju.

S takim načinom dela tudi spodbujamo dijake, da snovi ne »predalčkajo«, ampak jo ustrezno povezujejo in dopolnjujejo, ugotavljajo medsebojne vplive in odmevnost ter pridobijo ustreznejšo sliko o obdobju, ki ga obravnavamo. Svoje znanje nadgrajujejo, povezujejo in si širijo obzorje na različnih področjih življenja.

Takšno delo zahteva večjo osebno angažiranost, drugačen pristop k delu, dobro organiziranost med učitelji in ne nazadnje tudi usklajevanje pouka med predmeti, ki se odločijo za takšen pristop. Takšen način dela se je izkazal za dobrega, ker dijaki znanje združujejo v smiselno celoto, kar se kaže v kakovosti znanja in tudi v tem, da dijaki pri seminarskih nalogah in referatih že iščejo povezave in vplive širših vidikov, ki se odražajo v prostoru in času.

NAČRTOVANJE MEDPREDMETNEGA POUKA

S profesorico psihologije sva med načrtovanjem medpredmetnega poučevanja ugotovili in opredelili skupne cilje glede na učna načrta zgodovine in psihologije; pri tem so nama bile vodilo tudi potrebe dijakov.

Načrtovali sva naslednje skupne medpredmetne konkretne vsebinske cilje pri zgodovini in psihologiji. Dijaki/dijakinje naj bi:

- spoznali, kaj so to predsodki, kje so vzroki za nastanek predsodkov, kakšne vrste predsodkov poznamo, kako se predsodki izražajo v vedenju posameznika in skupine,
- uporabili pridobljeno znanje v avtentičnih življenjskih situacijah – iskali primere za posamezne vrste predsodkov preteklosti, predvsem vlogo predsodkov, kot vzrok vojn in spopadov ter nasilja med ljudmi,
- raziskali vlogo šole pri razvijanju strpnosti in ugotavljanju, kaj lahko šola, družba, mediji idr. storijo, da bi se predsodki zmanjšali/odpravili oz. da bi bilo manj diskriminacije med skupinami,
- preverili, katere predsodke imajo bolj razvite mladostniki, kako jih izražajo, koliko se zavedajo škodljivih posledic teh, in kako presodijo medsebojne odnose z drugimi.

Konkretni medpredmetni procesni cilji pa so bili, da dijaki/dijakinje:

- utemeljijo vplive predsodkov na družbeno dogajanje,
- ocenijo in utemeljijo nasilno dejanje v družbi, ki je bilo pogojeno s predsodki,
- naštejejo spopade in konflikte ter opišejo razmere, ki so vplivale na določen spopad,
- opišejo vlogo medijev in razumnikov v določenem konfliktu,
- razvijejo pozitiven odnos do kulturne različnosti in spodbujajo krepitev medkulturnega dialoga,
- razvijejo pripravljenost za premagovanje predsodkov in stereotipov,
- se vživljajo v življenje ljudi, ki živijo v drugačnem kulturnem okolju in poglobljajo strpnost do drugačnost,

- razvijejo odprtost do novih idej in do premagovanja stereotipov in predsodkov,
- samostojno rešujejo delovni list in s pomočjo interaktivnih vaj ponovijo in utrdijo znanje.

Pri zgodovini smo se snovno navezali na izbirno širšo temo Srednjeveške verske vojne, pri psihologiji pa na temo Predsodki in diskriminacija.

Med didaktičnimi pristopi so bile uporabljene frontalna učna oblika za predstavitev značilnosti predsodkov in njihovih vrst, sledili sta individualna učna oblika, v okviru katere so dijaki individualno reševali delovni list (glej prilogo), in timsko poučevanje učiteljic zgodovine in psihologije, na koncu pa je bila uporabljena še skupinska učna oblika z refleksijo vsakdanjih izkušenj mladostnikov.

Med aktivnimi učnimi metodami so bile uporabljene metoda dela z informacijsko tehnologijo (ogled filma Šentjernejska noč), metoda dela z zgodovinskimi viri (z zemljevidom, besedilom) ter metodi pogovora in razlage.

IZVEDBA MEDPREDMETNEGA POUKA

Uvod v učno uro

Ob zgodovinski karti so dijaki našli dežele, v katerih so izbruhnile verske vojne v 16. stoletju. Poimenovali so družbeno in kulturno gibanje tedanjega časa. Za razmislek o aktualnem dogajanju so ugotavljali, ali verski spopadi in nasilje obstajajo še danes ter svoje ugotovitve utemeljevali.

Po kratki predstavitvi filma Šentjernejska noč in uvodni razlagi sem predstavila potek učne ure. Dijaki so dobili delovni list ter ga s pomočjo filma in razlage obeh profesorice sproti reševali.

Shema učne ure

Čas	Učitelj zgodovine:	Učitelj psihologije:	Dijaki/dijakinje:
15 minut	Po ogledu in predstavitvi odlomka iz filma Šentjernejska noč opozorim na predsodke vernikov in veliko nestrpnost med katoliki in hugenoti. Vsebinsko filma navežem na aktualne dogodke in spore, ki temeljijo na razlikah v pogledih, predsodkih in vrednotah.	Pojasni pojem predsodkov, razloži vrste predsodkov, vzroke za njihov nastanek in način njihove manifestacije.	Navajajo primere predsodkov iz vsakdanjega življenja in ugotavljajo, kdo je največkrat žrtev predsodkov in kako se kaže nestrpnost.
25 minut	Učitelj usmerja dijake na primere zgodovinskih situacij, ki kažejo na izražanje predsodkov, zaradi katerih je prišlo do verskih vojn, diskriminacije itd. Učitelj spodbuja dijake k skupinski razpravi o različnih vrstah prepoznanih predsodkov skozi zgodovino, usmerja jih k individualnemu reševanju delovnega lista. Skozi delo z viri (citati na delovnem listu, ki ponazarjajo predsodke) učitelj usmerja v prepoznavanje predsodkov in njihovih manifestacij.	Predstavi različne oblike izražanja predsodkov od posmehovanja, izogibanja, nasilja, diskriminacije do genocida.	Iščejo primere za različne vrste predsodkov (spolne, rasne, verske etnične idr. predsodke). Individualno reševanje nalog na delovnem listu. Dijaki ugotavljajo, kako pomembno vlogo pri oblikovanju predsodkov imajo starši, vrstniki, mediji idr. in kako spodbujajo in razvijajo predsodke po skupinah. Vidijo, da predsodki pogosto nastajajo že v zgodnjem otroštvu, da jih spodbudi odobravanje bližnjih, skupine, porast ugleda itd. in da jih zmanjšujejo zgledi strpnega vedenja do drugačnih pri starših in vrstnikih.
5 minut	Učitelj zastavlja vprašanja za povzemanje učne snovi in refleksijo.		Dijaki odgovarjajo na vprašanja.

Ugotavljanje učnih dosežkov

Obe učiteljici sva z dijaki izvedli refleksijo, na temelju katere sva ugotovili, da so dijaki medpredmetno povezavo s timskim poučevanjem sprejeli z zadovoljstvom. Ugotovili sva tudi, da je tako usvojeno znanje trajnejše in kakovostnejše.

SKLEP

Zgodovina je predmet, ki se ga lahko poučuje z več predmeti sočasno. Dobre izkušnje imamo tudi z medpredmetnim povezovanjem s slovenskim jezikom, nemščino, športno vzgojo in matematiko. Spodbudili smo zanimanje dijakov za učenje, znanje pa je bilo bolj poglobljeno in kakovostno.

LITERATURA IN VIRI

Mlacović, Dušan, Urankar, Nataša (2010). Zgodovina 2. Učbenika za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

Hozjan, Andrej, Potočnik, Dragan (2000). Zgodovina 2. Učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

Kompare, Alenka et al. (2006). Uvod v psihologijo. Učbenik za psihologijo v 2. letniku gimnazijskega in srednjega tehniškega oz. strokovnega izobraževanja. Ljubljana: DZS.

Marentič Požarnik, Barica (1987). Nova pota v izobraževanju učiteljev. Ljubljana: DZS.

Brodnik Vilma s sod. (2005). Kako do bolj kakovostnega znanja zgodovine. Ljubljana: ZRSŠ.

Šifrer, Vida (2001). Zgodovina 2. Delovni zvezek za 2. letnik gimnazije. Ljubljana DZS.

Južnič, Stane (1987). Antropologija. Ljubljana: DZS.

Islamske in druge ženske. Članek v Dnevniku dne 14. 11. 2002.

Učni načrt. Gimnazija. Zgodovina. Splošna gimnazija. Ljubljana: MŠŠ, ZRSŠ, 2008.

Učni načrt. Gimnazija. Psihologija. Splošna gimnazija. Ljubljana: MŠŠ, ZRSŠ, 2008.

<http://www.sistory.com>

PRILOGA: DELOVNI LIST

PREDSODKI IN DISKRIMINACIJA

»Predsodki so stališča do socialnih skupin, ki niso utemeljena, a jih spremljajo močna čustva in so odporna na spremembe /.../ nanašajo se na pripadnike skupin, do katerih smo po navadi negativno čustveno naravnani zgolj zaradi njihove skupinske pripadnosti.«

(Kompare, A. et al. (2006). Uvod v psihologijo. Učbenik za psihologijo v 2. letniku gimnazijskega in srednjega tehniškega oz. strokovnega izobraževanja. Ljubljana: DZS, str. 249.)

Napišite, kdo ima po vašem mnenju predsodke in kdo je žrtev teh predsodkov.

Poznamo različne vrste predsodkov. Po navadi so manjšine žrtev predsodkov večine, lahko pa je žrtev predsodkov katerakoli družbena skupina ali katerikoli vidik pogleda na posameznika – od spola in nacionalne ali verske pripadnosti do videza (predsodki do debelih, telesno prizadetih), finančnega stanja (predsodki do starih, obolelih za aidsom), poklica ali hobijev itd.

Posamezne neštete vrste predsodkov ponazorite s primeri.

VRSTE PREDSDOKOV	OPIS	PRIMER
Etnični	Prepričanje, da so določene nacionalne skupine slabše ali manj vredne od večinskega naroda.	
Rasni	Predstavniki drugih ras so manjvredni v primerjavi z raso dominantne skupine (po navadi belcev).	
Spolni	Pojmovanje in obravnavanje žensk kot manjvrednih.	
Verski	V zahodni krščanski kulturi gre predvsem za predsodke do muslimanov.	

Predsodke po navadi oblikujemo že zelo zgodaj in delujejo mimo zavestnega nadzora, zato je pomembno, da jih ozavešimo, kar nam omogoči večji nadzor nad njim, če jih že ne moremo izkoreniniti. Predsodki so del družbene realnosti, prinašajo pa hude negativne posledice za posameznike, ki se brez svoje krivde znajdejo v vlogi žrtv pred sodkov. Pri žrtvah pred sodkov se pogosto oblikujejo občutki manjvrednosti, negativna samopodoba, vedejo se destruktivno in samoponižujejo, lahko sovražijo skupino, ki ji pripadajo ...

STOPNJE IZRAŽANJA PREDSODKOV	OPIS	PRIMER VEDENJA
Ogovarjanje	Šale, vici, obrekovanje, zbadljivke.	
Izogibanje	Izogibanje tesnejših stikov s pripadniki določene skupine.	
Diskriminacija	Kratenje pravic do enakih možnosti članom neke skupine.	
Nasilje	Pretepi, mučenje, uničevanje lastnine.	

Razmislite, ali se strinjate s trditvijo Helen Keller, da je najvišji dosežek izobraževanja »strpnost«. Pojasnite zakaj.

Citat 1: Islamske in druge ženske

»/.../ vsa srečna se je vpisala na študij medicine, toda že na prvem predavanju vdre v predavalnico njen oče, zgrabi hčerko za lase in jo izvleče iz fakultete ter zapre v klet, vmes jo zmerja, da sramoti družino /.../«
 »Bermani je najprej oklofutana, ker se je pogovarjala z nekim pastirjem, čaka jo še veliko hujšega. Da bi njena družina lahko odplačevala najemnino za stanovanje, je oče hčerko prisilno omožil s premožnejši moškim. In brž, ko je mlada Bermani poročena, ne more biti več učiteljica in lahko samo še streže svojemu postaranemu možu in njegovim gostom. Vendar se upira, nemočno, seveda in brez upanja /.../«
 (Dnevnik., 14. 11. 2010)

Citat 2: Kolonializem

»/.../ s kolonialnimi pohodi, obhodi in končno z osvojitvami so Evropejci prišli v stik z rasno različnimi ljudmi in, kar je bilo pomembnejše, pogosto so naleteli na povsem neznane kulture. /.../ V osvajanju sveta so zasužnjevali, pobijali in v vsakem primeru domorodce reducirali na inferioren položaj. /.../ še veliko težje so belci priznavali človeško naravo črncem: zlasti barva kože je bila "dokaz" slabšega. Na prvih raziskovanjih Afrike so belci videli močno različne ljudi, ob njih so videli krdela antropoloških opic. Tako se je porodila misel, da so črnci bliže opicam kot "ljudem", kar so bili za belce le oni sami.«
 (Južnič, Stane (1987). Antropologija. Ljubljana: DZS)

ODGOVORITE NA NASLEDNJA VPRAŠANJA:

1. Kakšne vrste predsodkov ponazarja citat 1? _____
2. Kakšno vrsto predsodkov ponazarja citat 2? _____
3. Kakšno stopnjo izražanja predsodkov ponazarja citat 1?: _____
4. Kakšno stopnjo izražanja predsodkov ponazarja citat 2? _____
5. Razmislite in utemeljite, KDO po vašem mnenju najbolj vpliva na OBLIKOVANJE PREDSODKOV IN KAKO je to dosegel. _____

Utemeljite, kakšno vlogo ima pri razvijanju strpnosti in zmanjševanju predsodkov ŠOLA.

POVZETEK

Učni sklop smo na šoli izvedli v dveh učnih urah. Prikazan je potek drugega dela učne ure. V prvi uri so dijaki zbrali in pripravili gradiva o vojnah in spopadih v različnih obdobjih zgodovine.

Vojaške spopade so opredelili glede na vzroke, potek, odmevnost in posledice, ki so jih imeli za okolje oziroma za družbo. Pri predstavitvi nalog smo posebej izpostavili dijakovo razmišljanje, saj so s svojim pripovedovanjem dodatno motivirali ostale sošolce in jih vključili v razpravo. Poleg družbenih in političnih motivov smo v diskusijo vključili tudi vlogo medijev, propagande, obstoječo ideologijo.

S predmetno povezavo smo dosegli, da so dijaki kritično razmišljali, povezovali različna dejstva, vključevali znanje z različnih področij, ovrednotili in selekcionirali propagando in informacije ter znanje ustrezno nadgradili. S timskim poučevanjem dijakom omogočamo, da nadgrajujejo svoje znanje in s tako obogatenim znanjem dosegamo, da družba dobi kompetentne posameznike.

V današnji družbi, ki je vse bolj globalno naravnana, posamezna znanja postajajo nezanimiva in oddaljena od sodobnega načina življenja.

Prav s predmetnim povezovanjem lahko takšno misel presežemo, preteklost aktualiziramo in jo v povezavi z drugimi predmeti naredimo zanimivo in aktualno.
